

Слово головного редактора

Євген САВЕЛЬЄВ

**ВИБІР НАЦІОНАЛЬНОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ МОДЕЛІ УКРАЇНИ**

Резюме

Порушено проблему розробки стратегії розвитку України, орієнтованої на досягнення національного економічного дива. Суть такої стратегії полягає у використанні наявного ресурсу – інтелектуального потенціалу нації, який поки що не розтрачений. З огляду на обмеженість України класичними факторами виробництва, її вибір має будуватися на стратегії переходу до економіки високоінтелектуальних послуг з капіталізмом менеджерів (замість капіталізму власників), обминаючи фазу переважання обробної промисловості.

Ключові слова

Висококваліфікована робоча сила, економіка знань, економічна модель розвитку, індустрія інформації, інтелектуальні послуги, капіталізм власників, капіталізм менеджерів, національна ідея економічного розвитку, освіта, стратегічний вибір, якість життя.

Класифікація за JEL: E20; R11.

© Євген Савельєв, 2007.

Савельєв Євген, докт. екон. наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, віце-президент Академії економічних наук України, завідувач кафедри міжнародної економіки, фінансово-кредитних відносин та маркетингу Тернопільського національного економічного університету, Україна.

Про досягнення української економіки можна прочитати чимало. На жаль, про них ідеться переважно в урядових звітах. Безперспективно читати про таке в аналітичних висновках міжнародних фінансових та рейтингових організацій. Ще рідше про них можна почути від звичайних громадян – вони не знаходять в економіці предмету гордощів. Перші роки незалежності хвилювали громадян країни через насування великих інфляційних хвиль та виживання завдяки пошуку роботи за кордоном. Останні роки відзначаються стресами від цінових шоків, особливо у сфері енергетики, та пошуком нових форм виживання.

Аморфність пересічного громадянина до «успіхів» країни пов'язана не з їх повною відсутністю. Насправді певне економічне зростання є, хоча повної довіри до статичних звітів немає. Чомусь не полишає відчуття, що рано чи пізно макроекономічні показники доведеться уточнити. Можливо, настане час, коли таку корекцію доведеться здійснити за прикладом Китаю – на основі проведення загального економічного перепису. Проте сподіватися на їх перегляд у бік підвищення (як це сталося у 2006 р. в Китаї) не варто: це ох як малоімовірно (хіба що виявляться невідомі дотепер видатні успіхи тіньової економіки).

Аморфність пересічного громадянина до «успіхів» країни пов'язана з відсутністю *національної ідеї економічного розвитку*, заради якої можна було б сприймати тимчасові (але визначені у термінах – не безмірні) обмеження у якості життя. Ця ідея потребує і вартує загальнонародного обговорення, прийняття і сприйняття. З огляду на це, Україна має готуватися до вступу в процес революційного переходу до «*індустрії інформації*» або «*економіки знань*», яка у розвинутих країнах призводить до жорстокої структурної перетряски з жахами «*деіндустріалізації*» (в ходу новий термін – «делокалізація»), та масового перепрофілювання робочої сили. Інакше кажучи, на світовому ринку різко зростає попит на людей, які спроможні ефективно займатися розумовою працею високої кваліфікації, що розцінюється нині як новий крок уперед у розвитку всього людства. Настає кінець традиційної промисловості у розвинутих країнах. Виробництво переміщується в інші країни, а новою місією лідерів стає підживлення цієї системи результатами вартісної розумової праці – нововведеннями та винаходами, програмовими продуктами й різноманітними послугами.

Отже, в сучасних умовах потрібно, не гаючи часу, прийняти макроекономічне рішення щодо довгострокової орієнтації української економіки з орієнтацією не на темпи ВВП, а на сучасність. Ми не повинні очікувати на «добраго дядю», який виявить поблажливість і візьме країну під виробничий майданчик для забезпечення світового ринку речами. Україна має достатньо підстав для якісно іншої постановки завдання – перетворення країни на виробника *висококваліфікованої робочої сили та інтелектуальних послуг*, що потребують «розумової діяльності високого рівня». Адже країна має більше ресурсів для того, щоб наздогнати лідерів економіки на основі використання параметрів сучасності, а не класичних факторів виробництва. У зв'язку з цим варто враховувати, що якість життя визначається передусім змістом і складністю праці, що домінує в суспільстві. Країна фабричних труб – це героїка, що нестримно відходить на периферію світової економіки.

Зрозуміло, що жоден вибір не може бути абсолютизований. Ідеться про пріоритет, але пріоритет якомога більш сутнісний. З огляду на традиції українського суспільства та інтелектуальний потенціал нації вибір очевидний – потрібно включитися у бізнес-процеси з розумовою діяльністю високого рівня. Нація вже стихійно йде таким шляхом. Не випадково при зменшенні кількості випускників загальноосвітніх навчальних закладів зростає кількість студентів вищих навчальних закладів III–IV рівнів акредитації та зменшується прийом до навчальних закладів I–II рівнів акредитації.

Постановка питання про стратегічний вибір економічної моделі розвитку, в орієнтації якої традиційна проблема прискорення зростання ВВП відійде на другий план, означає поворот до показників якості життя. Ідеться про створення економіки, здатної прискорено формувати середній клас і високий життєвий стандарт, включно із загальнонаціональним рівнем зарплат і пенсій, поліпшенням умов страхування здоров'я і життя. Ще раз підкреслюю, методи минулого для такого завдання навряд чи пасують (наприклад, радянський, пов'язаний із розвитком «важкої промисловості»; або американський, що будувався на сегменті високо інтегрованого автомобілебудування у США, Канаді та Мексиці).

Постає питання: чи існує взірець перебудови, який Україна могла б узяти для себе за орієнтир? Серед країн СНД для цього не підходить жодна країна, адже більшість порівняно успішних з них будують свою стратегію на використанні фактору природних ресурсів, що неприйнятно для України. З огляду на таку ресурсну обмеженість України її вибір має будуватися на *стратегії переходу до економіки високоінтелектуальних послуг з капіталізмом менеджерів (замість капіталізму власників), обминаючи фазу переважання обробної промисловості.*

Слава Богу, для створення українського економічного дива ще не все втрачено. Звітом про глобальну конкурентоспроможність у 2007–2008 рр. Всесвітнього економічного форуму визначено для України серед 131 країни при 73 загальному рейтинговому місці конкурентні переваги у якості початкової освіти (49-е місце), доступі до вищої освіти (17-е), якості математичної та природничо-наукової освіти (44-е), якості освітньої системи (47-е), здатності до інновацій (40-е місце). Цей стан не можна класифікувати як беззаперечне лідерство, проте він свідчить про утримання рівня, що є вищим від середнього.

Реалізація нової стратегії має розпочинатися з нарощування джерел фінансування освіти. Отже, потрібно переламати тенденцію, яка в останні роки є зворотною. Питома вага фінансування освіти з державного бюджету в 2006 р., порівняно з 2002 р., зменшилася із 40,7% до 35,9%. Видатки загального бюджету на освіту становлять 6,3% ВВП, що не може бути достатнім для досягнення лідерських позицій країни у світовій економіці.